

Adventscyclus 2021: Verlangen en verwachten (2) Godsverlangen

Lezing: Psalm 25 (H. Oosterhuis, 150 psalmen vrij)

Naar U, Levende,
klimt mijn ziel.

U vertrouw ik:
dat Gij zijt.

U verlang ik
ooit te zien.

Door de nacht heen
zien uw ogen

mij.

Van mijn ellende
keer U iet af.

Mijn vertrouwen
beschaam het niet.

Op U wachtte ik
levenslang.

Elke dag weer
zoeken mijn ogen

jou.

Laat je nu vinden
liefde.

Keer je niet af.

Overweging

Beste vrienden,

‘Wat is je verlangen’, was de vraag die Karin Lelyveld, kloosterzuster van Lioba, bij elk gesprek aan Bieke Vandekerckhove stelde. En het is deze vraag die we vorige week in deze Adventstijd ook tot de onze hebben gemaakt.

Waar we vorige week nog niet zijn op doorgegaan, is wat deze vraag bij Bieke zélf uiteindelijk heeft losgemaakt. Goed, we herinneren ons dat haar eerste reactie er een was van verbijstering: Hoe durft ze een dergelijke vraag te stellen aan iemand die na de diagnose

van een fatale spierziekte elk ernstig levensperspectief is ontzegd? “Maar het herhalen van die vraag,” schrijft Bieke, “bracht me - samen met het geworstel alleen met mezelf in de stilte (van de abdij)- , bij een verlangen waarvan ik het bestaan niet kende. Er kan veel kapot gemaakt worden in een mens. Zowat alles kan geschonden worden: je gezondheid, je zelfbeeld, je relaties, je dromen. Maar er is iets dat niet kapot te krijgen is. Ergens in de diepte is er iets dat niet geschonden kan worden, door niets of niemand. Ik vind **verlangen** een mooi woord om dit te benoemen, en je kunt eigenlijk niet meer zeggen naar wat je verlangt. Het is verlangen *tout court*. Het is oningevuld. Het is open, op alles en iedereen. Niet dat ik daar altijd bij kan. Het ligt voorbij alle weten, grijpen en streven. Soms is het er, meestal niet. Dan is het wachten en worstelen geblazen. Maar de ontdekking ervan is werkzaam, tot op heden.”

Bieke getuigt hoe er, juist in het onherbergzame, doorheen dit zo pijnlijke woestijn-moment van haar leven, iets is open gegaan. “Er wordt iets geboren”, zegt ze, “... er is een aangesproken worden door iets onnoembaars, het mysterie van leven en dood.” Ze probeert het te omschrijven als “een leven gevende ‘laag’, dieper dan alles, ruimer en groter dan alles wat wij ons kunnen voorstellen. Ze noemt het “de (on)grond van ons bestaan. Onzin blijft onzin, woestijn woestijn, maar het is dieper dan dat. Het sluit de onzin niet uit, maar in.”

“Naar U, Levende, klimt mijn ziel’, zo luidt Huub Oosterhuis’ vrije vertaling van Psalm 25. “U vertrouw ik: dat Gij zijt. U verlang ik ooit te zien. Door de nacht heen zien uw ogen, mij.”

Het godsverlangen. Herkenbaar-onherkenbaar? Wat is het? Hoe kunnen we het bekijken? Hoe verhoudt het zich tot al onze andere, meer concreet benoembare, meer ‘tastbare’ verlangens en directe noden? Is het iets dat daarnaast of zelfs daar tegenover bestaat, als een ‘beter, hoger, meer edel’ verlangen ‘buiten categorie’?

Vraagt ook dit godsverlangen, net zoals al onze verlangens, niet om een proces van onderscheiding, zelfs demystificatie? Godsdienstcritici waarschuwen voor het illusoire karakter van het godsverlangen, als de vlucht vooruit, weg uit de eindigheid en de contingentie van ons bestaan. God als valse houvast. De ‘God-stoplap’ van Dietrich Bonhoeffer, een achterhaalde pseudo-oplossing in de ogen van de volwassen geworden mens, die zelf zijn problemen weet aan te pakken op basis van inzichten uit de mens- en natuurwetenschappen. Het godsverlangen dat als bliksemafleider onze ogen doet afwenden van de eigenlijke en werkelijke noden en verlangens van de mens en dat ons vervreemdt van onszelf en de andere?

In een gesprek met Tertio past de Engelse godsdienstfilosoof Fiona Ellis voor een visie waarbij zogenaamde ménselijke verlangens die hun oorsprong en eindpunt hebben in de mens, worden tegengesteld aan verlangens die hun oorsprong hebben buiten de mens en hun vervulling vinden in wat de mens overstijgt. Een goed voorbeeld daarvan is de oppositie tussen ‘eros’ – als een menselijk verlangen dat gericht is op het ik en het krijgen van liefde - en ‘agapè’, de belangeloze en zelfopofferende liefde van goddelijke oorsprong, die je aan een ander geeft. Daarmee wordt het menselijke verlangen van meet af aan in een duister daglicht gesteld. Fiona Ellis pleit er daarom voor om eros en agapè bij elkaar te houden, ze vormen beiden samen uitdrukking van de goddelijke liefde. Zonder blind te zijn voor de

duistere kant ervan, kan het menselijk verlangen de sleutel of de motor zijn om een weg te gaan van onderscheiding en transformatie, waarbij we onze ik-gerichtheid weten te overstijgen en we ons verbinden met de andere, al dan niet met hoofdletter.

De mens is een verlangend wezen, maar verlangens kunnen worden opgewekt of een stille dood sterven, ze kunnen worden aangewakkerd of gedoofd, gecreëerd of genegeerd. Welk verlangen wordt in ons gevoed door het Bijbelse godsgeloof? Oosterhuis reikt ons, zoals het de dichter past, woorden aan. Woorden zoals: Gij, U, Levende, liefde - zoals in de lezing van daarnet, of ook: schoonheid, aangezicht van gloed, woord dat ruimte schept, toekomst, wijd licht land, - zoals in de liederen van deze viering.

Het zijn woorden en beelden die ons sterken in het diepmenselijke verlangen naar een authentiek bestaan, niet alleen voor onszelf, maar ook voor de andere mens en zelfs voor de hele schepping; het verlangen naar een nieuwe wereld met brood genoeg, en waar gerechtigheid stroomt als rivieren. Aan dit fundamentele verlangen, aan dit visioen, kunnen we al onze concrete kleine en grote verlangens ijken en aftoetsen, om zo met onszelf en met elkaar een weg van onderscheiding gaan.

Wie leeft vanuit een dergelijk godsverlangen als een verlangen naar authentiek leven, moet kunnen weerstaan aan de illusie van de directe vervulling van het visioen. God is steeds weer de komende, degene die er zal zijn: "Op U wachtte ik levenslang. Elke dag weer zoeken mijn ogen jou", zo luidt het in Psalm 23. Het godsverlangen botst vaak op Gods afwezigheid.

Verlangen gaat daarom hand in hand met wachten en verwachten, een bekend thema in de mystieke literatuur. Volgens Simone Weil, die zelf een zeer gedreven en actieve vrouw was, is wachten op God het belangrijkste wat we met ons leven kunnen doen. Het betekent dat we God niet afstemmen op de maat van onze eigen verlangens, maar dat we ons beschikbaar stellen. Geduld en geduldig wachten zijn deugden die ons behoeden voor frustratie en die het verlangen transformeren tot waarachtige liefde voor datgene of diégene waarop het zich richt. We kunnen Gods komst niet afdwingen, maar we kunnen er ons wel op voorbereiden.

Zoals we ons voorbereiden op de komst van een kind.

Jan De Vriese

De Lier, Brugge, 5 december 2021

Bronnen

- Bieke Vandekerckhove, *De smaak van stilte*, Ten Have/Lannoo, 2010, derde druk, p. 50-54.
- "Verlangen naar God is eigen aan de mens". Interview met Fiona Ellis in *Tertio*, 24 november 2021, p.8-9.
- Simone Weil, *Wachten op God*, Erven J. Bijleveld, 1997, tweede druk.